

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas Sayısı : 2023/3

Karar Sayısı : 2023/139

Karar Tarihi : 26/7/2023

R.G.Tarih-Sayı : 19/10/2023-32344

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN: İstanbul 12. Aile Mahkemesi (2023/3), (2023/4)

İTİRAZLARIN KONUSU: A. 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 314. maddesinin dördüncü fıkrasının,

B. 25/4/2006 tarihli ve 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu'na 19/10/2017 tarihli ve 7039 sayılı Kanun'un 26. maddesiyle eklenen geçici 10. maddenin (1) numaralı fıkrasında yer alan "*Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten önce...*" ve "*...bu maddenin yürürlüğünü izleyen beş yıl içinde...*" ibarelerinin,

Anayasa'nın 2., 10, 13., 20. ve 41. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptallerine karar verilmesi talepleridir.

OLAY: Ergin statüsündeki evlat edinilenin anne adının, sonradan evlat edinen eşin adı olarak değiştirilmesi talebiyle açılan davada itiraz konusu kuralların Anayasa'ya aykırı olduğu kanısına varan Mahkeme, iptalleri için başvurmuştur.

I. İPTALİ İSTENEN KANUN HÜKÜMLERİ

İtiraz konusu kuralların da yer aldığı;

1. 4721 sayılı Kanun'un 314. maddesi şöyledir:

"C. Hükümleri

Madde 314 - Ana ve babaya ait olan haklar ve yükümlülükler evlât edinene geçer.

Evlâtlık, evlât edinenin mirasçısı olur.

Evlâtlık küçük ise evlât edinenin soyadını alır. Evlât edinen isterse çocuğa yeni bir ad verebilir. Ergin olan evlâtlık, evlât edinilme sırasında dilerse evlât edinenin soyadını alabilir.

Eşler tarafından birlikte evlât edinilen ve ayırt etme gücüne sahip olmayan küçüklerin nüfus kaydına ana ve baba adı olarak evlât edinen eşlerin adları yazılır.

Evlâtlığın, miras ve başka haklarının zedelenmemesi, aile bağlarının devam etmesi için evlâtlığın naklen geldiği aile kütüğü ile evlât edinenin aile kütüğü arasında her türlü bağ kurulur. Ayrıca evlâtlıkla ilgili kesinleşmiş mahkeme kararı her iki nüfus kütüğüne işlenir.

Evlât edinme ile ilgili kayıtlar, belgeler ve bilgiler mahkeme kararı olmadıkça veya evlâtlık istemedikçe hiçbir şekilde açıklanamaz."

2. 5490 sayılı Kanun'un geçici 10. maddesi şöyledir:

"Evlât edinilen çocuğun ana ve baba adı

GEÇİCİ MADDE 10- (Ek: 19/10/2017-7039/26 md.)

(1) Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten önce birlikte veya tek başına evlat edinilen çocuk veya erginlerin bu maddenin yürürlüğünü izleyen beş yıl içinde nüfus müdürlüklerine başvurmaları hâlinde nüfus kaydında ana ve/veya baba adı ya da soyadı olarak evlat edinilenlerin ad ve soyadları yazılır.

(2) Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihte ergin ve mümeyyiz olan evlat edinilenlerin de muvafakatleri aranır.”

II. İLK İNCELEME

A. 2023/3 Sayılı Başvuru Yönünden

1. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü hükümleri uyarınca Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Kadir ÖZKAYA, Engin YILDIRIM, Muammer TOPAL, M. Emin KUZ, Rıdvan GÜLEÇ, Recai AKYEL, Yusuf Şevki HAKYEMEZ, Yıldız SEFERİNOĞLU, Selahaddin MENTEŞ, Basri BAĞCI, İrfan FİDAN, Kenan YAŞAR ve Muhterem İNCE'nin katılımlarıyla 5/1/2023 tarihinde yapılan ilk inceleme toplantısında dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

B. 2023/4 Sayılı Başvuru Yönünden

2. Anılan İçtüzük hükümleri uyarınca Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Kadir ÖZKAYA, Engin YILDIRIM, Muammer TOPAL, M. Emin KUZ, Rıdvan GÜLEÇ, Recai AKYEL, Yusuf Şevki HAKYEMEZ, Yıldız SEFERİNOĞLU, Selahaddin MENTEŞ, Basri BAĞCI, İrfan FİDAN, Kenan YAŞAR ve Muhterem İNCE'nin katılımlarıyla 5/1/2023 tarihinde yapılan ilk inceleme toplantısında dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

III. BİRLEŞTİRME KARARI

3. 25/4/2006 tarihli ve 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu'na 19/10/2017 tarihli ve 7039 sayılı Kanun'un 26. maddesiyle eklenen geçici 10. maddenin (1) numaralı fıkrasında yer alan “*Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten önce...*” ve “*...bu maddenin yürürlüğünü izleyen beş yıl içinde...*” ibarelerinin iptallerine karar verilmesi talebiyle yapılan itiraz başvurusuna ilişkin E.2023/4 sayılı davanın, aralarındaki hukuki irtibat nedeniyle E.2023/3 sayılı dava ile BİRLEŞTİRİLMESİNE, esasının kapatılmasına, esas incelemenin E.2023/3 sayılı dosya üzerinden yürütülmesine 5/1/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

IV. ESASIN İNCELENMESİ

4. Başvuru kararları ve ekleri, Raportör Hülya ÇOŞTAN ÇETİN tarafından hazırlanan işin esasına ilişkin rapor, itiraz konusu kanun hükümleri, dayanılan ve ilgili görülen Anayasa kuralları ve bunların gerekçeleri ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

A. Uygulanacak Kural Sorunu

5. Anayasa'nın 152. ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 40. maddelerine göre bir davaya bakmakta olan mahkeme, o dava sebebiyle uygulanacak bir kanunun veya Cumhurbaşkanlığı kararnamesinin hükümlerini Anayasa'ya aykırı görmesi hâlinde veya taraflardan birinin ileri sürdüğü aykırılık

iddiasının ciddi olduğu kamısına varması durumunda bu hükümlerin iptalleri için Anayasa Mahkemesine başvurmaya yetkilidir. Ancak anılan maddeler uyarınca bir mahkemenin Anayasa Mahkemesine başvurabilmesi için elinde yöntemince açılmış ve mahkemenin görevine giren bir davanın bulunması, iptali istenen kuralın da o davada uygulanacak olması gerekir. Uygulanacak kural ise bakılmakta olan davanın değişik evrelerinde ortaya çıkan sorunların çözümünde veya davayı sonuçlandırmada olumlu ya da olumsuz yönde etki yapacak nitelikte bulunan kurallardır.

6. İtiraz yoluna başvuran Mahkeme 5490 sayılı Kanun'a 7039 sayılı Kanun'un 26. maddesiyle eklenen geçici 10. maddenin (1) numaralı fıkrasında yer alan "*Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten önce...*" ve "*...bu maddenin yürürlüğünü izleyen beş yıl içinde...*" ibarelerinin iptallerini talep etmiştir.

7. Anılan geçici 10. madde, 7039 sayılı Kanun'un 37. maddesinin (1) numaralı fıkrası uyarınca yayım tarihi olan 3/11/2017 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

8. Bu itibarla 5490 sayılı Kanun'un geçici 10. maddesinin (1) numaralı fıkrası 3/11/2017 tarihinden önce birlikte veya tek başına evlat edinilen çocuk veya erginlerin, 3/11/2017 tarihinden itibaren beş yıl içinde nüfus müdürlüklerine başvurmaları hâlinde nüfus kaydında ana ve/veya baba adı ya da soyadı olarak evlat edinenlerin ad ve soyadlarının yazılmasını öngörmektedir. Böylece kuralla anılan tarihten önce evlat edinilmiş olan küçük ve erginler bakımından beş yıl içinde nüfus müdürlüklerine başvurulması hâlinde nüfus kaydına evlat edinenlerin ad ve soyadının yazılmasına imkân tanınmıştır.

9. Bakılmakta olan davaya konu evlat edinilmesi işleminin ise İstanbul 5. Aile Mahkemesinin 7/10/2021 tarihli ve E.2020/344, 2021/1103 sayılı kararı ile gerçekleştiği görülmektedir. Dolayısıyla evlat edinilme işleminin geçici 10. maddenin yürürlük tarihinden sonra gerçekleşmiş olması nedeniyle itiraz konusu kuralların bakılmakta olan davada uygulanma imkânı bulunmamaktadır.

10. Açıklanan nedenlerle 5490 sayılı Kanun'un geçici 10. maddesinin (1) numaralı fıkrasında yer alan "*Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten önce...*" ve "*...bu maddenin yürürlüğünü izleyen beş yıl içinde...*" ibarelerine ilişkin başvurunun Mahkemenin yetkisizliği nedeniyle reddi gerekir.

B. Genel Açıklama

11. 4721 sayılı Kanun'un 305. ila 320. maddelerinde evlat edinme kurumu düzenlenmiştir. Anılan Kanun'un 282. maddesinin üçüncü fıkrasında soy bağıının evlat edinme yoluyla da kurulabileceği belirtilmiş, 315. maddesinin birinci fıkrasının ikinci cümlesinde ise taraflar arasında evlatlık ilişkisinin mahkeme kararı ile kurulacağı hükme bağlanmıştır. Anılan hükümlerden evlatlık ilişkisinin, Kanun'da düzenlenen şartların varlığı hâlinde evlat edinen ile evlatlık arasında mahkeme kararı ile kurulan soy bağıını ifade ettiği anlaşılmaktadır.

12. Evlat edinmede evlat edinen bakımından aranacak şartlar, evlat edinenin evli olup olmadığı hususu esas alınarak belirlenmiştir. Buna göre Kanun'un 306. maddesinin birinci fıkrasında evli olanların ilke olarak ancak birlikte evlat edinebilecekleri, evli olmayanların ise birlikte evlat edinmelerinin mümkün olmadığı açıkça hükme bağlanmıştır. Kanun'un 307. maddesiyle de evli olmayan kişilerin tek başına evlat edinmesine izin verilmiştir.

13. Evlatlık bakımından aranan şartlar ise evlat edinilecek kişinin küçük, ergin ya da kısıtlı olmasına göre farklılaşmaktadır. Bu kapsamda Kanun'un 305. ila 312. maddelerinde küçüğün evlat edinilmesi, evlat edinen tarafından bir yıl süreyle bakılmış ve eğitilmiş olması koşuluna bağlanmış,

evlat edinilenin, evlat edinenden en az on sekiz yaş küçük olmasının şart olduğu, ayırt etme gücüne sahip olan küçüğün rızası olmadıkça evlat edinilemeyeceği, vesayet altındaki küçüğün ayırt etme gücüne sahip olup olmadığına bakılmaksızın vesayet dairelerinin izniyle evlat edinilebileceği, ilke olarak küçüğün ana ve babasının rızasının gerekli olduğu ve bunun istisnaları düzenlenmiştir.

14. Erginlerin ve kısıtlıların evlat edinilmesi bakımından ise Kanun'un 313. maddesinde evli olmaları hâlinde eşlerinin rızası ve evlat edinenin alt soyunun açık muvafakati zorunlu kılınarak bu kişilerin hangi şartlar altında evlat edinilebileceği belirlenmiştir. Bu kapsamda ergin veya kısıtlı; bedensel veya zihinsel engeli sebebiyle sürekli olarak yardıma muhtaç ve evlat edinen tarafından en az beş yıldan beri bakılıp gözetilmekte ise veya evlat edinen tarafından, küçükken en az beş yıl süreyle bakılıp gözetilmiş ve eğitilmiş ise ya da diğer haklı sebepler mevcut ve evlat edinilen, en az beş yıldan beri evlat edinen ile aile hâlinde birlikte yaşamakta ise evlat edinilebileceği hüküm altına alınmıştır.

15. Kanun'un 314. maddesinde ise evlat edinmenin hüküm ve sonuçları düzenlenmiştir. Anılan maddenin birinci ve ikinci fıkralarında ana ve babaya ait olan haklar ve yükümlülüklerin evlat edinene geçeceği, evlatlığın da evlat edinenin mirasçısı hâline geleceği belirtilmiştir.

16. Maddenin beşinci fıkrasında evlatlığın, miras ve başka haklarının zedelenmemesi, aile bağlarının devam etmesi için evlatlığın naklen geldiği aile kütüğü ile evlat edinenin aile kütüğü arasında her türlü bağın kurulacağı ve evlatlıkla ilgili kesinleşmiş mahkeme kararının her iki nüfus kütüğüne işleneceği hüküm altına alınmıştır. Nitekim Kanun'un 500. maddesinin birinci fıkrasında da evlatlık ile alt soyunun, evlat edinene kan hısımlığı gibi mirasçı olacağı ve evlatlığın kendi ailesindeki mirasçılığının da devam edeceği belirtilmiştir.

17. 5490 sayılı Kanun'un 29. maddesinde de evlat edinme kararının mahkeme tarafından on gün içinde o yerin nüfus müdürlüğüne bildirileceği, evlat edinme olayının aile kütüklerine tescil edileceği ve evlat edinilenin kaydının evlat edinenin aile kütüğüne taşınacağı hükme bağlanmıştır.

18. Söz konusu düzenlemelerden kanun koyucunun evlatlık ile öz ailesi arasındaki hısımlık bağının devamını öngördüğü anlaşılmaktadır. Bununla birlikte 4721 sayılı Kanun'un 314. maddesinin altıncı fıkrasında evlat edinme ile ilgili kayıtlar, belgeler ve bilgilerin mahkeme kararı olmadıkça veya evlatlık istemedikçe hiçbir şekilde açıklanamayacağı belirtilerek evlatlık ilişkisinin gizliliğinin güvence altına alınması amaçlanmıştır.

19. Evlat edinmeye bağlanan önemli sonuçlardan birisi de evlatlığın ad ve soyadına ilişkin kurallardır. Bu kapsamda 4721 sayılı Kanun'da evlat edinmenin ilke olarak evlatlığın öz adına etki etmeyeceği kabul edilmekle birlikte 314. maddenin üçüncü fıkrasının ikinci cümlesinde evlat edinenin, evlat edinilen ergin olmayan çocuğa yeni bir ad verebilmesine imkân tanınmıştır. Evlat edinilenin soyadı bakımından ise anılan fıkroda evlat edinilen küçüğün evlat edinenin soyadını alacağı, evlat edinilen erginin ise evlat edinilme sırasında dilerse evlat edinenin soyadını alabileceği düzenlenmiştir.

20. Bir taraftan evlatlığın öz ailesi ile hısımlık bağının sürmesine diğer taraftan ise evlatlık ilişkisinin gizliliğine ve evlatlığın, evlat edinenin soyadını alabilmesine ilişkin açıklanan düzenlemelerden tarafların menfaatlerini mümkün olduğu ölçüde gözetilen bir sistemin kurulmasının amaçlandığı görülmektedir. Başka bir deyişle hem evlatlığın öz ailesi ile hısımlığının hukuken tanındığı ve bu hısımlıktan doğan hakların korunduğu hem de evlat edinen ile evlatlık arasında hukuken kurulan soy bağının olabildiğince öz aile ilişkisine yakınlştırılmasının amaçlandığı anlaşılmaktadır.

21. Ülkemiz tarafından 14/9/1990 tarihinde imzalanan ve 9/12/1994 tarihli ve 4058 sayılı Kanun ile onaylanması uygun bulunan Çocuk Haklarına Dair Sözleşme 27/1/1995 tarihli ve 22184

sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Bakanlar Kurulu kararı ile onaylanmıştır. Anılan Sözleşme’nin 7. maddesinin (1) numaralı fıkrasında çocuğun mümkün olduğu ölçüde ana babasını bilme hakkı olduğu belirtilmiştir. Bu hakkın çocuğun biyolojik ana ve babasını bilme hakkını kapsadığı kuşkusuzdur.

22. Çocukların Evlat Edinilmesine İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi 27/11/2008 tarihinde revize edilerek kabul edilmiştir. Bu Sözleşme’nin 22. maddesinin (3) numaralı fıkrasında evlat edinilen çocuğun, asıl ailesine ilişkin yetkili makamlar tarafından tutulan bilgilere erişim imkânına sahip olduğu hükme bağlanmıştır. Anılan maddenin (6) numaralı fıkrasında ise bir kişinin evlat edinilip edinilmediğine ve eğer bu bilgi açıklanmışsa bu kişinin biyolojik ebeveynlerinin kimliklerine ilişkin bilginin meşru çıkarı olmayan kişilerce öğrenilmesini engelleyecek şekilde kayıt tutulması gerektiği belirtilmiştir.

C. Anlam ve Kapsam

23. 4721 sayılı Kanun’un 314. maddesinin itiraz konusu dördüncü fıkrası ayırt etme gücüne sahip olmayan küçüklerin eşler tarafından birlikte evlat edinilmesi hâlinde küçüğün nüfus kaydına ana ve baba adı olarak evlat edinen eşlerin adlarının yazılmasını öngörmektedir. Bu itibarla kuralın uygulama alanı ayırt etme gücüne sahip olmayan küçüklerin birlikte evlat edinilmesi hâli ile sınırlandırılmıştır. Başka bir ifadeyle tek başına evlat edinme, eşlerin farklı zamanlarda aynı kişiyi evlat edinmesi, üvey evladın evlat edinilmesi, ayırt etme gücüne sahip küçüklerin evlat edinilmesi veya ergin ya da kısıtlının evlat edinilmesi hâlleri için herhangi bir düzenleme öngörülmemiştir. Dolayısıyla kuralla izin verilen hâl dışında evlatlığın ana ve baba adı olarak evlat edinen/edinenlerin adlarının yazılmasına imkân tanınmamıştır.

24. Öte yandan 15/3/2009 tarihli ve 27170 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan Küçüklerin Evlat Edinilmesinde Aracılık Faaliyetlerinin Yürütülmesine İlişkin Tüzük’ün 20. maddesinin (4) numaralı fıkrasının birinci cümlesinde de eşler tarafından birlikte evlat edinilen ve ayırt etme gücüne sahip olmayan küçüklerin nüfus kaydına, ana ve baba adı olarak evlat edinen eşlerin adlarının yazılacağına ilişkin kanun hükmü tekrar edilmiştir. Fıkranın ikinci cümlesinde ise tek başına evlat edinilmesi hâlinde de aynı yöntemin uygulanacağı düzenlenerek yeni bir hüküm öngörülmüştür.

Ç. İtirazların Gerekçeleri

25. Başvuru kararlarında özetle; evlat edinme yoluyla kurulan soy bağı bakımından erginler ile küçüklerin hukuken eşit kabul edilmediği, eşlerin birlikte evlat edindiği erginler ile bir eşin diğer eşin ergin çocuğunu veya evlatlığını evlat edinmesi hâlinde nüfus kaydına ana ve baba adı olarak evlat edinen eşlerin adlarının yazılmasına izin verilmediği, ergin evlatlığa nüfus kaydında anne ve baba adı olarak evlat edinenlerin adlarının yazılmasını talep etme hakkının tanınmadığı, nüfus kayıtlarının nesep karışıklığına yol açmaması gerektiği belirtilerek itiraz konusu kuralın Anayasa’nın 2., 10., 20. ve 41. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

D. Anayasa’ya Aykırılık Sorunu

26. 6216 sayılı Kanun’un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa’nın 40. maddesi yönünden de incelenmiştir.

27. Anayasa’nın 20. maddesinin birinci fıkrasında herkesin özel hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahip olduğu, özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamayacağı belirtilmiştir. Anılan maddenin gerekçesinde de belirtildiği üzere özel hayata ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkı; bir yönüyle özel hayatın gizliliğinin korunmasını, başkalarının gözleri önüne serilmemesini, bir başka ifadeyle kişinin özel hayatında yaşananların

yalnız kendisi veya kendisinin bilmesini istediği kimseler tarafından bilinmesini isteme hakkını korurken diğer yönüyle resmî makamların özel hayata müdahale edememesi, yani kişinin ferdi ve aile hayatını kendi anladığı gibi düzenleyip yaşayabilmesi hakkını güvence altına almaktadır.

28. Özel hayat kavramı eksiksiz bir tanımı bulunmayan geniş bir kavramdır. Bu kapsamda güvence altına alınan değerlerden biri de insan onurunun bir görünümü olan kişisel özerklidir. Kişisel özerklik her bir bireyin diğer kişilerle ve dış dünyayla kendi yaşam tercihleri doğrultusunda kişisel ilişki kurabilmesi ve geliştirebilmesini gerektirir. Anılan hak kişinin istenmeyen bütün müdahalelerden uzak, kendine özel bir ortamda yaşama hakkına sahip olduğuna işaret etmekle birlikte kişiliğin serbestçe geliştirilmesiyle uyumlu birçok hukuki menfaati de içermektedir (*Serap Tortuk*, B. No: 2013/9660, 21/1/2015, §§ 31-35; *Tevfik Türkmen [GK]*, B. No: 2013/9704, 3/3/2016, § 50; *Ayşegül Çengel Kömür ve diğerleri*, B. No: 2016/56228, 23/6/2020, § 43).

29. Öte yandan Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin korunması" başlıklı 40. maddesinin birinci fıkrası "Anayasa ile tanınmış hak ve hürriyetleri ihlâl edilen herkes, yetkili makama geciktirilmeden başvurma imkânının sağlanmasını isteme hakkına sahiptir" hükmünü içermektedir. Anılan hükme göre kişilerin yargı makamları ile idari makamlar önünde haklarını arayabilmelerine kolaylık ve imkân sağlanması anayasal bir zorunluluktur. Bu zorunluluk, temel hak ve özgürlüğü ihlâl edilen ya da ihlâl edildiğini iddia eden kişilerin ilgili yargı veya idari merciler nezdinde şikâyetlerini dile getirmesi hususunda devlete gerekli ve yeterli mekanizmaları oluşturarak uygun koşulları sağlama yükümlülüğü getirmektedir (AYM, E.2019/102, K.2019/99, 25/12/2019, § 16; E.2021/46, K.2022/47, 21/4/2022, § 15).

30. Bu çerçevede Anayasa'nın anılan maddesinde güvence altına alınan etkili başvuru hakkı; anayasal bir hakkının ihlâl edildiğini ileri süren herkese hakkın niteliğine uygun olarak iddialarını inceletebileceği makul, erişilebilir, etkili, ihlalin gerçekleşmesini veya sürmesini engellemeye ya da sonuçlarını ortadan kaldırmaya elverişli idari ve yargısal yollara başvuruda bulunabilme imkânının sağlanmasını teminat altına almaktadır (AYM, E.2019/102, K.2019/99, 25/12/2019, § 17; E.2021/46, K.2022/47, 21/4/2022, § 16).

31. Evlat edinmeyle birlikte evlatlık ile evlat edinen/edinenler arasında soy bağı kurulmakta olup biyolojik ana ve babaya ait olan haklar ve yükümlülükler evlat edinene geçmektedir. Bununla birlikte evlatlığın biyolojik ailesiyle arasındaki nüfus sicili bağı ve mirasçılık ilişkisi devam etmektedir. Böylece evlatlığın biyolojik ana ve babasıyla olan genetik soy bağı yanında evlatlık ile evlat edinen/edinenler arasında manevi nitelikte soy bağı kurulmaktadır. Taraflar arasında evlat edinme ile kurulan manevi nitelikteki bu bağı aile kavramı kapsamında değerlendirilmesi gerektiği kuşkusuzdur (*Murat Demir [GK]*, B. No: 2015/7216, 27/3/2019, § 73).

32. Evlatlık ile evlat edinenler arasında kurulan aile bağının gereği olan ebeveyn ilişkisinin nüfus siciline de işlenmesine, daha açık bir ifadeyle evlat edinenin/edinenlerin ana ve/veya baba olarak kaydedilmesine sınırlı hâllerde imkân tanıyan kural, evlat edinen/edinenler ile evlatlığın Anayasa'nın 20. maddesinde düzenlenen özel hayata ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkı ile doğrudan bağlantılıdır.

33. Kişilerce özel hayata saygı gösterilmesini isteme hakkına müdahale teşkil ettiği ve kaldırılması gerektiği konusunda ileri sürülecek iddiaların esasının incelenmesine imkân sağlayan ve gerektiğinde uygun bir telafi yöntemi sunan etkili hukuk yollarının olması ilgililere etkili başvuru hakkının sağlanması bakımından bir gerekliliktir (*Ayten Adalı ve Diğerleri*, B. No: 2019/2036, 21/12/2022, § 37). Bu itibarla kural, maddi bir hak olan özel hayata ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkının korunmasına yönelik başvuru yoluna erişimi özel olarak düzenleyen Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkıyla da yakından ilişkili bulunmaktadır.

34. Kuralda eşler tarafından birlikte evlat edinilen ve ayırt etme gücüne sahip olmayan küçüklerin nüfus kaydına ana ve baba adı olarak evlat edinen eşlerin adları yazılacağı belirtilerek evlat edinenlerin nüfus sicilinde ana ve baba olarak kaydedebileceği hâl olarak belirlenmiştir. Buna karşılık ayırt etme gücüne sahip küçüğün ya da kısıtlının eşler tarafından birlikte evlat edinilmesi, üvey evladın evlat edinilmesi ve tek başına evlat edinme hâllerinde bu kişilerin nüfus sicilinde ana ve/veya baba olarak kaydedilmesine imkân tanınmamıştır. Başka bir ifadeyle anılan hâllerde evlat edinenlere ve evlatlığa bu hususta bir talep hakkı verilmemiştir. Söz konusu hâllerde özel hayata saygı gösterilmesini isteme hakkı kapsamında olan evlat edinme ilişkisinin hem evlat edinen/edinenler hem de evlatlık bakımından eğitim hayatı ve mesleki hayat gibi kimlik bilgilerinin paylaşılmasının gerekebileceği sosyal çevrelerde başkaları tarafından öğrenilebilmesinin ihtimal dâhilinde olduğu açıktır.

35. 4721 sayılı Kanun'un 314. maddesinde evlatlığın evlat edinenin soyadını alabilmesine dolayısıyla evlat edinmeyle kurulan aile bağının, ebeveyn ilişkisinin dış dünyada bütünsel aile görüntüsü şeklinde yansıtılabilmesine imkân tanınmıştır. Buna karşılık anılan hâllerde evlat edinenin/edinenlerin, ana/baba olarak nüfus siciline kaydının mümkün olmaması gerçekte kurulan manevi aile bağının dış dünyada bütünsel aile görüntüsü olarak yansıtılabilmesine, dolayısıyla biyolojik aile bağının üçüncü kişilerden gizlenebilmesine engel teşkil etmektedir.

36. Anayasa'nın 5. maddesi insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamayı devletin temel amaç ve görevleri arasında saymıştır. Devlet, kişilerin özel hayata saygı gösterilmesini tam anlamıyla yararlanabilmeleri ve etkili bir şekilde özel hayata saygı gösterilmesini isteme hakkının korunması amacıyla yasal, idari, mali, yargısal ve diğer önlemleri almak zorundadır.

37. Özel hayata saygı gösterilmesini isteme hakkı kapsamında devlet için söz konusu olan yükümlülük, sadece belirtilen hakka keyfî surette müdahaleden kaçınmakla sınırlı olmayıp, öncelikli olan bu negatif yükümlülüğe ek olarak, aile yaşamına etkili bir biçimde saygının sağlanması bağlamında pozitif yükümlülükleri de içermektedir. Söz konusu pozitif yükümlülükler, kişiler arası ilişkiler alanında olsa da aile yaşamına saygıyı sağlamaya yönelik tedbirlerin alınmasını zorunlu kılar (*Murat Atılgan*, B. No: 2013/9047, 7/5/2015, § 26; benzer yöndeki AİHM kararı için bkz. *X ve Y/Hollanda*, B. No. 8978/80, 26/3/1985, § 23). Bu çerçevede evlat edinme ile kurulan aile ilişkisinin üçüncü kişilere karşı gizliliğinin sağlanmasına yönelik tedbirlerin alınması devletin pozitif yükümlülükleri kapsamındadır.

38. Kuralla gerek evlat edinen/edinenler gerekse evlatlık bakımından nüfus sicilinde ana ve/veya baba olarak kayıt imkânının belirli hâllere özgülenmiş olmasının, kural kapsamında olmayan evlat edinme ilişkilerinin tarafı olan kişiler bakımından özel hayatın gizliliğinin korunmasına engel teşkil ettiği gibi bu kişilerin kişisel özerklik çerçevesinde dış dünya ile kuracakları ilişki bakımından da belirleyici olduğu görülmektedir.

39. Anılan Kanun'un 314. maddesinin beşinci fıkrası ile evlatlığın naklen geldiği aile kütüğü ile evlat edinenin aile kütüğü arasında her türlü bağın kurulduğu, evlatlıkla ilgili kesinleşmiş mahkeme kararının her iki nüfus kütüğüne işlenmesinin öngörüldüğü ve altıncı fıkrası ile de evlat edinme ile ilgili kayıtlar ile belgeler ve bilgilerin mahkeme kararı olmadıkça veya evlatlık istemedikçe hiçbir şekilde açıklanamayacağı düzenlenerek evlat edinme ilişkisinin bu ilişkinin tarafları dışındaki kişilere karşı gizliliğinin sağlanmasının amaçlandığı açıktır. Bu amaç gözetildiğinde itiraz konusu kural kapsamında olmayan, evlat edinme ilişkileri bakımından nüfus sicilinde evlat edinen/edinenlerin ana ve/veya baba olarak kaydedilmelerine imkân tanınmamış olmasının evlat edinme yoluyla kurulan aile ilişkisinin gizliliği amacını işlevsiz hâle getirebileceği anlaşılmaktadır.

40. Öte yandan söz konusu maddenin birinci fıkrasında ana ve babaya ait olan haklar ve yükümlülüklerin evlat edinene geçmesinin öngörüldüğü buna karşılık itiraz konusu kural kapsamında olmayan evlat edinme ilişkilerinde nüfus sicili kayıtları bakımından evlat edinen ana ve/veya baba ile evlatlığa fiili durumun sicile de yansımaya imkân tanıyan etkili bir hukuk yolunun da sunulmadığı anlaşılmaktadır.

41. Bu yönüyle kural, evlat edinme yoluyla kurulan aile ilişkisinde evlat edinen/edinenlerin ana ve/veya baba olarak nüfus siciline kaydını belirli hâllere özgülemek suretiyle özel hayata saygı hakkı ile bağlantılı olarak etkili başvuru hakkına aykırılık oluşturmaktadır.

42. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 20. ve 40. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

Kuralın Anayasa'nın 2. ve 10. maddelerine de aykırı olduğu ileri sürülmüş ise de bu bağlamda belirtilen hususların Anayasa'nın 20. ve 40. maddeleri yönünden yapılan değerlendirmeler kapsamında ele alınmış olması nedeniyle Anayasa'nın 2. ve 10. maddeleri yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kural, Anayasa'nın 20. ve 40. maddelerine aykırı görülerek iptal edildiğinden ayrıca Anayasa'nın 41. maddesi yönünden incelenmemiştir.

V. İPTAL KARARININ YÜRÜRLÜĞE GİRECEĞİ GÜN SORUNU

43. Anayasa'nın 153. maddesinin üçüncü fıkrasında “*Kanun, Cumhurbaşkanlığı kararnamesi veya Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü ya da bunların hükümleri, iptal kararlarının Resmî Gazetede yayımlandığı tarihte yürürlükten kalkar. Gereken hallerde Anayasa Mahkemesi iptal hükmünün yürürlüğe gireceği tarihi ayrıca kararlaştırabilir. Bu tarih, kararın Resmî Gazetede yayımlandığı günden başlayarak bir yılı geçemez.*” denilmekte, 6216 sayılı Kanun'un 66. maddesinin (3) numaralı fıkrasında da bu kural tekrarlanmak suretiyle Mahkemenin gerekli gördüğü hâllerde Resmî Gazete'de yayımlandığı günden başlayarak iptal kararının yürürlüğe gireceği tarihi bir yılı geçmemek üzere ayrıca kararlaştırabileceği belirtilmektedir.

44. 4721 sayılı Kanun'un 314. maddesinin dördüncü fıkrasının iptal edilmesi nedeniyle doğacak hukuksal boşluk kamu yararını ihlal edecek nitelikte görüldüğünden Anayasa'nın 153. maddesinin üçüncü fıkrasıyla 6216 sayılı Kanun'un 66. maddesinin (3) numaralı fıkrası gereğince bu kurala ilişkin iptal hükmünün kararın Resmî Gazete'de yayımlanmasından başlayarak dokuz ay sonra yürürlüğe girmesi uygun görülmüştür.

VI. HÜKÜM

A. 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 314. maddesinin dördüncü fıkrasının Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE, iptal hükmünün Anayasa'nın 153. maddesinin üçüncü fıkrası ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 66. maddesinin (3) numaralı fıkrası gereğince KARARIN RESMÎ GAZETE'DE YAYIMLANMASINDAN BAŞLAYARAK DOKUZ AY SONRA YÜRÜRLÜĞE GİRMESİNE,

B. 25/4/2006 tarihli ve 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu'na 19/10/2017 tarihli ve 7039 sayılı Kanun'un 26. maddesiyle eklenen geçici 10. maddenin (1) numaralı fıkrasında yer alan “*Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten önce...*” ve “*...bu maddenin yürürlüğünü izleyen beş yıl içinde...*” ibarelerinin itiraz başvurusunda bulunan Mahkemenin bakmakta olduğu davada uygulanma imkânı bulunmadığından bu ibarelere ilişkin başvurunun Mahkemenin yetkisizliği nedeniyle REDDİNE,

Esas Sayısı : 2023/3
Karar Sayısı : 2023/139

26/7/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Zühtü ARSLAN

Başkanvekili
Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili
Kadir ÖZKAYA

Üye
Engin YILDIRIM

Üye
Muammer TOPAL

Üye
M. Emin KUZ

Üye
Rıdvan GÜLEÇ

Üye
Recai AKYEL

Üye
Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Üye
Yıldız SEFERİNOĞLU

Üye
Selahaddin MENTEŞ

Üye
Basri BAĞCI

Üye
İrfan FİDAN

Üye
Kenan YAŞAR

Üye
Muhterem İNCE